

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Снежанка Костадинова Овчарова, член на научно жури,
съгласно заповед №ПС-58/28.05.21г. на Началника на ВВМУ „Н.Й.Вапцаров“

за дисертационен труд на тема: **„ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО И ИНОВАЦИИТЕ
КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОННА ОПТИМИЗАЦИЯ“**

с автор: **ЖАНЕТА ГЕОРГИЕВА КАЛИНОВА,**

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в Професионално
направление: **3.7. Администрация и управление,**
Докторска програма: **Организация и управление извън сферата на материалното
производство (Национална сигурност)**

Научни ръководители: проф. д. ик. н. Димитър Канев Канев и
проф. д-р Светлана Райчева Димитракиева.

I. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДОКТОРАНТА

Жанета Георгиева Калинова е зачислена в задочна форма на обучение със заповед №ОХ-5 / 07.01.2016г. на Министъра на Отбраната на република България, за срок четири години във Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“, факултет „Навигационен“, докторска програма: „Организация и управление извън сферата на материалното производство“, Професионално направление: 3.7. „Администрация и управление“, област на висшето образование: 3. „Социални, стопански и правни науки“; Първоначалната тема на дисертационния труд е била: „Системен подход към възникването и развитието на икономическите организации“. Докторантката е прекъснала обучението си за 1 година със заповед от 25.10.2016г. и е възстановена със заповед на Началника на ВВМУ от 16.11.2017г. На 8.02.21г. е извършена смяна на темата на дисертационния труд с настоящото заглавие за защита и докторантката е отчислена с право на защита.

Жанета Калинова е работила като старши счетоводител във ВВМУ „Н.Й.Вапцаров“, а понастоящем работи като асистент в катедра „Мениджмънт и логистика“.

II. ОЦЕНКА НА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е в обем от 191 страници и в структурно отношение включва: увод, изложение в четири глави, заключение, списък с използвана литература и 4 приложения (188 стр.). Изложението е онагледено с 5 таблици и 22 фигури. Литературата включва 109 източника, цитирани в квадратни скоби в текста. Заглавията, включени в библиографската справка на дисертацията показват, че докторантката познава

литературата, постиженията и нормативната база в изследваната предметна област, а това е предпоставка за откриване на нерешени проблеми, за систематизиране и извеждане на решения.

Актуалност на разглежданите проблеми в дисертационния труд. Функционирането на организациите в условия на ускорено внедряване на изкуствен интелект поставя под въпрос продължителната им и конкурентна жизнеспособност. Базирайки се на еволюцията на организационното познание, докторантката търси съвременни инструменти за удължаване на жизнения цикъл на организациите и преодоляване на ефектите от организационно стареене чрез внедряване на предприемачеството и иновациите във военнообразователна организация. Смятам, че проблематиката на дисертацията е актуална и добре аргументирана.

В увода на дисертацията са формулирани целта, методологията на изследване, изследователският проблем и защитаваната теза. Представени са задачите, които се изпълняват в четирите глави и съдържанието на приложенията.

Изследователският проблем, който поставя за разрешаване Ж.Калинова е едностранното разглеждане на предприемачеството в организационното познание – като модел за управление на иновациите, управление на проекти и други в този контекст, и необходимостта от по-широка интерпретация на неговото предназначение.

Целта на дисертацията е: „да се представят предприемачеството и иновациите като инструмент за организационна оптимизация.“ За постигането на тази цел са поставени 4 изследователски задачи, разпределени в 4 глави на разработката.

Неточно е формулиран **обектът на изследването** като *„теоретичната школа на организационното познание“*. Всъщност обектът се явява избраната военнообразователна организация.

Предмет на изследване на дисертацията са: „процесите, съпътстващи жизнения цикъл на организациите и моделите за управление на предприемачеството и иновациите“.

От по-прецизно формулиране се нуждае и **изследователската теза**: „системният подход към организациите е подходящата основа за интерпретация на предприемачеството и иновациите като инструмент за организационна оптимизация.“

Ограниченията на изследователския труд би трябвало да бъдат представени по-ясно още в увода.

Изложението на дисертацията е балансирано, логически структурирано в четири глави.

В **първа глава** (с.8-58) авторката прави задълбочен теоретичен обзор на еволюцията на школите за управлението на организациите. За основа е приета класификацията на Борис Милнер, допълнена от трудовете на Йорген Легард и Калин Калинов. Разкриват се проблемите на организациите и нуждата от определен тип управление в даден исторически период. Поставени са три частни тези, разглеждани последователно в трите параграфа на тази глава. Направена е систематизация на приносите на различни научни дисциплини за развитие на организационното познание (табл.1). Фокусът на изследването в трети параграф се поставя върху системния подход и видовете адаптация за осъществяване на организационни промени. Докторантката твърди, че системният подход е „нов инструмент за организационно изследване“, а той е утвърден още в средата на XX век и се прилага повсеместно. Авторката прави извод, че

адаптацията се явява причина за „организационното стареене“ и си поставя за задача неговото по-нататъшно изследване в дисертационния труд.

Оценявам положително обобщаването на съдържанието на главата и открояването на групи изводи, чрез които се поставят задачи за по-нататъшния ход на дисертацията. От формулираните частни тези - за доказана приемам само първа теза. Организационните теории в исторически контекст винаги са били насочени към решаването на практикоориентираните въпроси, произтичащи от организационното функциониране на конкретния исторически етап.

Втора глава (с.59-101) е фокусирана върху механизма на стареене на организациите и произтичащото от това намаляване на организационната ефективност. Не е изяснено какво точно включва понятието „*организационна ефективност*“ и как се измерва намаляването ѝ през жизнения цикъл на организацията, синоним ли е на *организационна резултатност*?! Прави се обширен обзор на теории, посветени на етапите на организационно развитие. Тук авторът се позовава основно и описва подробно модела на Адизес - организацията бележи ръст в развитието си през етапите на Ухажване, Детство, Юношество и Разцвет. Постигнала Стабилност, организацията започва постепенно да старее до момента на своята гибел. Подпараграфите разглеждат много подробно процесите на начално и късно развитие на организациите, като се анализира баланса между две съществени за организациите характеристики: контролируемост (самоконтрол) и гъвкавост. Наблюдава се повтаряемост на текстове, описващи едни и същи постановки и в параграф 2.2. „Алтернативни модели за представяне на жизнения цикъл на организациите“. В следващия параграф са описани групи техники за преодоляване и смекчаване на ефектите от организационното стареене: свързани с изпълнението на четири управленски роли; с мандатност на ръководството; внимателен кадрови подбор; роене при достигане на критична маса; многостепенна вътрешна йерархия и въвеждане на цикличност на функционирането. Тези техники ясно показват, че касаят само конкретен тип военна организация с командно-разпоредителен модел на управление. Направени са обобщения и изводи, свързани с необходимостта от синтеза на комплексен модел за преодоляване на ефектите от стареенето.

В трета глава (с.102-136) са представени теоретични постановки за същността на предприемачеството и иновациите. Открити са етапите на проектния процес с ползване на модела за последователността на жизнения цикъл на организациите (фиг.11- стр.108). Предвид основната цел на дисертационния труд би следвало да се разграничат основни понятия като: *организационна оптимизация*, *организационна резултатност* и *организационно обновяване*. В цялостното си изследване авторът се опитва да докаже как чрез предприемачеството се преодоляват последствията от или се смекчават организационните проблеми. Параграф 3.2 „Системна перспектива на предприемачеството“ започва отново с изясняване на фазите за развитието на организациите. Приложението на тези фази се разглежда в обекта на изследване – ВВМУ. Направен е много добър анализ на образователната и научна дейности. Дадени са примери за предприемачески идеи във военнообразователната организация от сектор „Национална сигурност“. Друго достойнство на дисертационния труд е проучването чрез анкети и интервюиране на служители и ръководители в тази организация. Смятам, че именно на това изследване докторантът трябва да акцентира повече и да съкрати

теоретичните постановки. Изложението на дисертацията би спечелило, ако резултатите бяха представени графично. Краят на главата приключва с изводи за предприемачеството като инструмент за преодоляване или смекчаване на проблемите, произтичащи от организационното стареене.

Четвърта глава (с.137 - 177) започва със съпоставка на два модела за обяснение на факторите от микро- и макро- външната среда на организацията – моделът на Поясек и моделът на Каплан и Нортън. Подробно са описани компонентите на всеки един от тези модели, като целта на автора е да синтезира свой модел за изследване на предприемаческия процес в контекста на средата (фиг.16, стр.142). Добре би било схемата на модела да завършва с „Иновация/и“, както сам авторът обобщава на стр.152: „...въпросът с перспективите и интересите на различни групи, имащи отношение към предприемаческата инициатива, е от висока важност и следва да се формулира единна, интегрирана и последователна комуникационна политика с цел създаване на благоприятни предпоставки за иновация“. За нуждите на дисертационното изследване е предложен вариант на модификация на „матрицата интерес – влияние на Менделоу“ (фиг.18, стр.148), като представеното доразвитие е чрез въвеждане на *негативен интерес* по отношение на предприемаческата инициатива. В следващия параграф следва прекалено подробно изложение на общоизвестни постановки за функционалните аспекти на предприемаческите инициативи. Достойнство на разработката в тази глава е частта от параграф 4.3, посветен на разработването на структурно-организационен модел, поддържащ предприемачеството в изследваната организация – ВВМУ (с.169-172). В последния параграф на тази глава се разглеждат теоретични постановки за формирането на предприемаческия дух в различни етапи от организационното развитие.

В **заключението** е представено синтезирано изпълнението на изследователските задачи на дисертационния труд. Изведени са научни и научно-приложни приноси. Очертани са насоки за бъдещи изследвания.

III. АВТОРЕФЕРАТ, ПУБЛИКАЦИИ И ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представеният автореферат отразява правилно съдържанието и структурата на дисертационния труд и позволява да се очертаят ясно постигнатите резултати.

Публикационната активност на докторантката включва 1 статия и 2 доклада, които представляват основни части от дисертационния труд.

От изведените **научни** приноси приемам за оригинални авторски: Интерпретацията на предприемачеството в организациите като инструмент за организационна оптимизация.

От **научно-приложните** приноси приемам:

1. Представянето на предприемачеството като инструмент за преодоляване на следствията или смекчаване на проблемите, произтичащи от намаляването на организационната резултатност като ефект на организационното стареене.

2. Синтезиран е модел за изследване на предприемаческия процес в контекста на средата.

3. Предложен е вариант на модификация на „матрицата интерес – влияние на Менделоу“ за нуждите на изследването, като представеното доразвитие е чрез въвеждане на негативен интерес по отношение на предприемаческата инициатива.

4. Предложен е модел за адаптиране на методологията на PRINCE 2 за нуждите на изграждане на организационна структура за управление на проекти във военнообразователно учреждение.

В обобщение, смятам, че изведените от автора приноси на дисертацията се отнасят до обогатяване на съществуващи теоретико-методологически постановки и разработване на модел за внедряване на предприемачеството като инструмент за организационна оптимизация и преодоляване на организационното стареене във военнообразователна организация.

IV. БЕЛЕЖКИ, ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Наред с достойнствата на рецензирания труд, имам някои бележки и препоръки:

- 1) Не са разграничени основните понятия в изследването: организационна оптимизация, организационна резултатност и организационно обновяване;
- 2) Не са посочени критерии за оптимизация;
- 3) Общоизвестните теоретични постановки би трябвало да се представят по-съкратено, като се засили аналитично-оценъчния характер на разработката;
- 4) Да се избягва самоцитиране (№21);
- 5) Наблюдават се някои неточности: в номерацията на параграфи (стр. 2, 172); на много места в текста е записано „частна военнообразователна организация“ за ВВМУ и др.п.

Въпроси:

- 1) Как ще се променя предприемаческата нагласа във връзка с масовото навлизане на изкуствения интелект и замяна на хората в рутинните и повтарящи се дейности?
- 2) Предвижда ли се като една от техниките за преодоляване и смекчаване на ефектите от организационното стареене да бъде *системното обучение* на човешките ресурси?
- 3) Не се ли усложнява координацията и взаимодействието на трите програмни колективи – наука, образование и материална база – при осъществяване на интердисциплинарни предприемачески инициативи (според фиг. 22 с.171)?

V. ОБОБЩЕНА ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД И ЗАКЛЮЧЕНИЕ

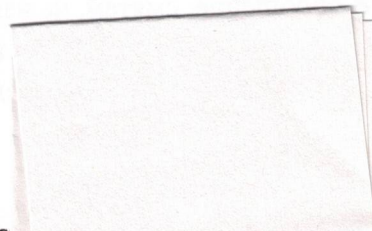
Представеният за защита дисертационен труд е актуално в научно и практическо отношение изследване със завършен характер. Ясно проличават уменията на авторката да анализира и систематизира теоретични концепции и практически подходи, да представя убедително своето становище и да прави аргументирани изводи след всяка глава.

Давам положителна оценка на дисертационното изследване, което отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. Качеството на дисертационния труд и съдържащите се в него приноси, ми позволяват да изразя положително становище и предлага присъждането на научната степен „доктор“ на автора Жанета Георгиева Калинова, в професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, докторска програма: „Организация и управление извън сферата на материалното производство” .

Дата: 08.08.2021г.

Рецензент. .

(проф. д-р Сн. Овчарова)